

UPPSALA
UNIVERSITET

Bevarandestrategi

för Uppsala universitetsbibliotek

Beslutad av Biblioteksnämnden 2018-09-24

Innehåll

Bibliotekets bevarandeuppdrag	2
Bibliotekets mål	2
Syfte med bevarandestrategin	2
Bruksvärde och bevarandevärde.....	3
Riktlinjer för bevarande	3
Vetenskapliga tidskrifter	3
Monografier.....	4
Specialsamlingar.....	4
Doktorsavhandlingar och Acta-serier från Uppsala Universitet	5
Källmaterial för framtida forskning.....	5
Bevarandeutredningar för delsamlingar.....	6
Material som bevaras av andra aktörer.....	6

Bibliotekets bevarandeuppdrag

Uppsala universitetsbibliotek är ett forskningsbibliotek med stort ansvar att bevara och tillgängliggöra tryckta och digitala samlingar. Syftet med samlingarna är att de ska vara till nytta för studier och forskning idag och i framtiden.

Uppsala universitetsbibliotek har en av landets främsta fysiska samlingar med material som sträcker sig över årtusenden. Samlingarna innehåller äldre tryck, handskrifter, kartor och bilder samt modernare litteratur. Tack vara pliktleveranser finns stora delar av den svenska utgivningen i samlingarna. Tryckta vetenskapliga tidskrifter är en stor del av samlingarna liksom stora elektroniska samlingar av tidskrifter och böcker.

Bibliotekets samling bevaras och tillgängliggörs på lång sikt. Detta görs genom effektiva och säkra magasin som är anpassade till materialets behov. Material förvaras säkert från stöld samt hanteras med försiktighet vid t.ex. lån, transporter och digitalisering. Konservering och bokvård är en del i bibliotekets arbete med bevarande av fysiskt material.

Bevarande kräver dock mer än bara en hyllplats i ett magasin, det krävs att materialet är sökbart och tillgängligt. Användningen och nyttan av de bevarade samlingarna är beroende av bibliotekets arbete med synliggörande och tillgängliggörande genom god metadata och digitalt tillgängliga kataloger. Digitalisering är i många fall ett viktigt komplement till fysisk bevarande av bibliotekets material, både som ett sätt att minska slitage och förstörelse och för att öka tillgängligheten. Digitalisering är däremot inte ett alternativ till fysiskt bevarande.

Bibliotekets mål

I bibliotekets Mål och strategier (Dnr UB 2017/30) fastslås att två av huvuduppgifterna för biblioteket är

- att utveckla, underhålla och bevara informationsresurser, såväl digitala som fysiska samlingar, tillgängliggjorda för dagens och den framtida forskningens och utbildningens behov
- att säkra väl anpassade magasin för samlingarna

Mer specifikt gällande bevarande anges att biblioteket ska

- säkra tillgången till nödvändiga och svårersättningsbara fysiska samlingar
- säkra den långsiktiga tillgången till unikt och värdefullt material
- skapa kostnadseffektiva och säkra magasin

Syfte med bevarandestrategin

Bevarandestrategin är en del i bibliotekets övergripande samlingsstrategi tillsammans med befintlig förvävsstrategi, donationsstrategi och riktlinjer för digitalisering. Strategin omfattar

bibliotekets befintliga samlingar och innebär i vissa fall en retroaktiv hantering av dem. Strategin kan behöva justeras vid större förändringar av universitetets eller bibliotekets mål eller vid betydande förändringar i omvärlden, t.ex. gällande pliktlagstiftningen.

Bevarandestrategin ska vara ett stöd för välgrundade och transparenta bevarande- och gallringsbeslut och tydliggöra principerna för bibliotekets arbete med bevarande. Bevarandestrategin konkretiseras i bevarande- och gallringsplaner för respektive ämnesområde och materialkategori.

Bruksvärde och bevarandevärde

Strategin är uppbyggd kring begreppen bruksvärde och bevarandevärde. Bruksvärdet är det värde ett material har för pågående studier och forskning för den primära målgruppen.

Bevarandevärde innebär att intresset övergått till en annan målgrupp än ursprungligt – t.ex. när medicinsk litteratur blir intressant för medicinhistoriker istället för kliniker. Material med högt bevarandevärde blir en del av bibliotekets bevarade samlingar som ger information om vår tid och dagens forskning och utgivning – och som blir framtidens kulturarv.

Inom många materialkategorier och ämnen, t.ex. konsthistoria och andra historiska ämnen, matematik, systematisk botanik och juridik, finns inte samma tydliga övergång från bruksvärde till bevarandevärde.

Riktlinjer för bevarande

Vetenskapliga tidskrifter

Beskrivning

Bruksvärdet är mycket högt för vetenskapliga tidskrifter inom alla ämnen. Vid förvärv görs en prioritering av elektronisk tillgång med arkivrättigheter framför tryckta samlingar. Tryckta vetenskapliga tidskrifter placeras på respektive ämnesbibliotek så länge bruksvärde finns. Biblioteket har inte dubletter av tryckta tidskrifter för bruksanvändning.

Bevarandevärde

Tidskrifter har ett högt bevarandevärde då de speglar forskningens utveckling och kan utgöra ett viktigt källmaterial.

Bevarandestrategi

Tryckta tidskrifter med minskat eller avslutat bruksvärde placeras i magasin med god tillgänglighet.

Biblioteket övergår i ökad utsträckning till elektronisk tillgång och elektroniska arkiv för tidskrifter. Biblioteket säkrar elektroniskt långtidsbevarande genom medlemskap i ”åtkomstförsäkring” genom tredje-partslösning som garanterar tillgänglighet om eller när ett förlag eller leverantör inte kan. Vid säkrat långtidsbevarande kan de tryckta tidskrifterna gallras.

Monografier

Beskrivning

Så länge bruksvärdet är stort kan det finnas behov för dubletter av monografier på olika enheter. Inom naturvetenskap och medicin är vetenskapens utveckling och publiceringshastigheten sådan att bruksvärdet ibland är väldigt kort. Innehållsmässigt rent felaktigt eller inaktuellt material ska inte finnas på ämnesbibliotekens hyllor. Det finns också monografier med lågt men stabilt bruksvärde som kan förvaras i magasinet med god tillgänglighet.

Bevarandevärde

Många monografier har ett bevarandevärde när bruksvärdet är slut, även om målgruppen ofta blir en annan. För Uppsala universitetsbibliotek har litteratur av och om Uppsala universitet ett extra högt bevarandevärde. Det finns även ett övergripande värde i att spegla hur universitetets forskning sett ut, t.ex. litteratur från forskningens huvudområden och material som getts ut av universitetet.

Bevarandestrategi

När monografiernas bruksvärde är slut, utvärderas materialet mot bevarandekriterier. Utvärderingen görs av det sista exemplaret inom biblioteket. Nya upplagor som innebär en större förändring av innehåll ses som en unik titel. För monografier med elektronisk access kan det fysiska exemplaret gallras om det finns arkivtillgång och säkrat långtidsbevarande.

Enligt bevarandekriterierna bevaras ett urval monografier som:

- speglar forskningen vid Uppsala Universitet och har varit del i ett huvudområde för forskning och undervisning
- kan fungera som källmaterial för forskning genom att den har en historisk aspekt (teknikhistoria, vetenskapshistoria etc.)
- kan fungera som källmaterial för forskning genom att den speglar dagens samhälle eller forskning
- är utgivna av Uppsala universitet (då bevaras även den tryckta versionen även om den finns elektroniskt i Diva)

Kriterierna förutsätter regelbunden avstämning med ämnesföreträdare gällande huvudområden. Monografier som bevaras enligt kriterierna bevaras långsiktigt och gemensamt av biblioteket.

Specialsamlingar

Beskrivning

Specialsamlingar är samlingar som har ett särskilt värde, som ska bevaras på lång sikt och som därför får en speciell behandling, t.ex. i form av läsning i specialläsesal, särskilda katalogiseringsprinciper och behov av särskilda magasin. Bibliotekets specialsamlingar har ofta en koppling till det unika äldre materialet. Exempel på specialsamlingar är äldre tryck före 1850, handskrifter, personarkiv, kartor, bilder och musikalier samt Linné-, Jacobowski- och

Waller-samlingen. I dessa fall har samlingen ett värde *i sig själv*, förutom det värde samlingen har som källmaterial för forskning.

Bevarandevärde

Specialsamlingarna representerar ett otroligt värde för Uppsala universitet i sin helhet och är en oundgänglig del av bibliotekets samlingar. Samlingarnas bevarande omskrivs särskilt i bibliotekets mål. Stora delar av samlingarna är unika och värdefulla utifrån innehåll eller proveniens, ofta har även varianter och dubletter ett högt bevarandevärde.

Bevarandestrategi

Specialsamlingar bevaras långsiktigt och gemensamt av biblioteket och gallras inte. Bevarandet kräver säkra och klimatanpassade magasin. Digitalisering och publicering i Alvin är en viktig del i bevarande och tillgängliggörande men ersätter inte fysiskt bevarande.

Doktorsavhandlingar och Acta-serier från Uppsala Universitet

Beskrivning

Bruksvärdet är relativt kort för sammanläggningsavhandlingar och för bruksaccess finns digital tillgång via DiVA för de flesta avhandlingar. Så länge bruksvärdet är stort kan det finnas behov av tryckta dubletter av avhandlingar och titlar i Acta-serier på biblioteksenheterna.

Bevarandevärde

Universitetets avhandlingar och Acta-serier har ett högt bevarandevärde då de speglar universitetets forskning och publicering över tid.

Bevarandestrategi

Bevarande av de tryckta exemplaren är nödvändigt då det digitala bevarandet i DiVA inte ger tillgång till *hela* innehållet i sammanläggningsavhandlingar (ingående artiklar har särskilda åtkomstregler) samt de avhandlingar som inte görs tillgängliga i digital form.

Ett exemplar av varje avhandling och titel i Acta-serie lämnas efter katalogisering av respektive ämnesbibliotek direkt till gemensamt magasin för långtidsbevarande. Övriga exemplar används för bruk inom ämnesbiblioteken och kan sedan oproblematiskt gallras när bruksvärdet är slut.

Källmaterial för framtida forskning

Beskrivning

Detta material kan exempelvis vara affischer, veckotidningar, magasin, småtryck, föreningsarkiv och så vidare. Det finns egentligen inget vetenskapligt bruksvärde i den meningen eftersom materialet är framställt för en annan målgrupp och ett annat syfte än det vetenskapliga.

Bevarandevärde

Detta ofta efemära och svår fångade material kan ha ett stort bevarandevärde för olika typer av forskning. Att i efterhand analysera materialet utifrån samhällssituationen, politiska och religiösa

föreställningar eller som en spegling av samhället är mycket värdefullt och kanske enda sättet att forska på en viss företeelse. Problemet är att allt material är potentiellt källmaterial och därmed kan bevarandeåtagandet bli mycket stort.

Bevarandestrategi

Biblioteket är en viktig aktör i att erbjuda källmaterial för framtida forskning, dock inte den enda. Biblioteket samlar brett för att skapa ett urval av material från flera ämnen och materialtyper. Vissa kategorier är särskilt viktiga för biblioteket att samla in och bevara. Dessa är

- skönlitteratur och litteratur av handbokskaraktär
- periodiska skrifter och veckotidningar
- planscher, bilder, kartor
- ett urval ur småtrycket

Bevarandeutredningar för delsamlingar

Biblioteket har även ett flertal delsamlingar, exempelvis läromedelssamlingen, samlingen av juridiska festskrifter och rapporter från Bostadsforskningsinstitutet. Om en delsamlings bevarandevärde behöver förtydligas görs en utredning gällande samlingens bevarandevärde, framtida access och kostnader för bevarande. Utredningen görs gemensamt av bibliotekarier och ämnesföreträdare. Resultatet diskuteras med ämnesföreträdare och beslutet dokumenteras i bibliotekets rutiner.

1. En utredning görs gällande
 - a) Samlingens bevarandevärde
 - b) Framtida access och konsekvenser av gallring
 - c) Kostnader för elektroniskt eller tryckt bevarande
2. Resultatet diskuteras med ämnesföreträdare. Vid behov lyfts frågor om bevarande av särskilda samlingar till ämnets biblioteksråd för att förankra beslut om bevarande eller gallring.
3. Förslag till bevarandeplan tas fram och beslutas av biblioteket.
4. Beslutet dokumenteras och sprids i ämnets biblioteksråd

Material som bevaras av andra aktörer

För visst material som är intressant för framtiden ligger ansvaret för bevarande och tillgängliggörande hos andra aktörer. Detta material bevaras därför inte vid Uppsala UB (om det inte även faller under något övrigt kriterium). Detta gäller exempelvis:

- Avhandlingar från andra universitet (bevaras av respektive lärosäte)
- Det *kompleta* svenska trycket (bevaras av Kungliga biblioteket och Lunds UB)
- Material från statliga myndigheter (bevaras av respektive myndighet)
- Öppna internetresurser (bevaras av Kungliga biblioteket)